

ACC. N:R M. 15996:1-29.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Arvid Johansson, Heid*
Härad: *Kind* Berättare: *olika personer; se uppt. bladens
bakside!*
Socken: *Ö. Frölunda* Berättarens yrke:
Uppteckningsår: *1963* Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skogskötsel (enskilda skogar) s. 1-29.

LuF 122

11/12-63

Skriv endast på denna sida.

Skogsskötsel (enskilda skogar). L U F 122.

Innan jag börjar att besvara denna frågelista vill jag meddela att jag, som huvudsaklig berättare haft en f.d., alltså en nu pensionerad länsskogvaktare. Han är ej född här på orten, men hade sina förutvarande anställningar-sånär som på ett par år då han var i stockholmstrakten-inom samma län. Sin anställning inom detta distrikt började han 1920. Efter denna tid torde den huvudsakliga förändringen av skogsskötseln av de enskilda skogarna ha förekommit. Den första skogsodlingen här inom Ö.Frölunda socken har varit ganska svårt att forska uti, och få någon bestämd uppgift om. Jag förestälde mig själv att det skulle ha varit på Mölneby, en stor gård här, som jag ofta haft anledning till att nämna i mina uppteckningar. På såväl jordbrukets, som skogsskötselns område har de varit föregångare här på orten i äldre tid. Och på de uppgifter, som jag har kunnat få angående den första skogsodlingen här på orten, torde den också ha förekommit på Mölneby. Berättaren Bror Karlsson, född 1890 på ett skogstorp under Mölneby, omta

lar att hans far och äldre personer berättat om den första skogsodlingen på Mölneby. Det var plantor, som sattes på ett större avverkat område. Detta skedde i början på 1880 talet. Det var ganska stora granplantor, som planterades. Varifrån dessa plantor skaffades kunde han med säkerhet ej ange. I slutet av 80 och början av 90 talet hade gården egen plantskola. Mindre områden planterades med plantor, som växt vilt i skogen, till förstnämnda plantering gick dock åt så många, att det skulle varit svårt att finna på detta sätt. Det var ganska stora plantor, som togs i skogarna. De togs från områden, där självsådden blivit tät, och ändå måste gallras. Men detta tillvägagångssätt måste ha varit ganska tidsödande. Dessa plantor var ofta stora, som berättaren uttryckte det "som halvvuxna julgranar". Dessa togs upp med spade och lastades på ett lämpligt fordon, och kördes sedan med hästar eller oxar till planteringsplatsen. Vid planteringen fick dessa stora plantor också grävas till innan man kunde plantera dem. Enligt vad berättaren hört omtalas togs också plantor från sådana områden i skogen, som var avsedd för odling till jordbruk. År 1880 var Mölneby i enskild ägo, men efter dåvarande ägarens död 1885 bildades

familjebolag, med en utomstående delägare i bolaget. Skogsvårdsstyrelsen hade vid denna tid ej börjat någon verksamhet här på orten. Initiativet till denna skogsodling hade tagits av ägaren själv. Till Mölneby hörde då ganska många gårdar, deras sammanlagda skogsareal för denna tid kan jag ej ange, men det var ganska mycket. Berättaren Per Johansson omtalar, att på den gård, som han ägt, och som nu äges av två av hans söner, Storegården, en granngård till hans bardomshem, företogs en plantering i slutet av 80 eller början av 90 talet. Den dåvarande ägaren till gården August Pettersson, var en person, som ville göra vissa experimenter, som på den tiden ånsågs för ganska tokiga. Men det har visat sig i tiden som gått sedan dess att de ej var det. Han var ej själv så värst glad för att utföra dessa hårda arbeten, som odlingar av jord och skogsplanteringar var vid denna tid. Han lejde för allt sådant arbete, och till följd härav fick han det besvärligt med ekonomin. Han var också en av de första, som hade lanthandel här på orten. Men med den kreditgivning, som då var vanlig blev affären är heller något lysande. Han tröttnade på det hela övergav sin familj och reste till Amerika 1892.

Denne August Pettersson frösådde ett hygge-det måste alltså ha varit omkring 90 talet-när han reste till Amerika 92. Detta tillgick så att skogen avverkades och efteråt brändes platsen och marken luckrades och besåddes med höstråg. På våren sådde han igen med -som här på orten kallades för laebynk^{es}smolke". I detta blandade han furufrö. Om han också blandat i granfrö, kände berättaren ej till, men trodde att han ej gjort det, för granen kom upp mycket senare än furen, och var troligen självsådd. Detta var ett tillvägagångssätt precis likt, som när man svedjade och sådde råg och sådde igen för att få skogsbete. Detta svedjeländ betades också i många år, men detta till trots blev det tillräckligt med skogsplanter i huvudsak furu. Denna skosplantering står ännu kvar jag har själv sett den många gånger, men ej förrän nu vetat att planteringen eller rättare sådden skett på nämnda sätt. Jag tala de med de nuvarande ägarna och fråga dem om denna skog, av åldern att döma, skulle avverkas nu. De svarade då att frösådd tar några år längre än plantering, men om 8-10 år den fullvuxen. Denna gård hade ~~XXXXX~~ på 90 talet omkring 100 tunland (50 hektar) produktiv skogsmark. Här var det också ägaren själv, som tog initiativet.

Mera allmänt, började kalmarker (hyggan) att planteras möjligen 1905-10 och sedan mera allmänt undan för undan till lag om det samma trädde i kraft. Lag om skogsplanteringen trädde i kraft 1923. Planter tillhandahölls av skogsvårdsstyrelsen och likaså frö. Trädsorterna här på orten har i stort sett varit gran och tall. Orsaken till att man började att odla skog var nog rätt många. I första hand var det väl en ekonomisk sak. När skogen började att få ett någorlunda värde, räknat efter den tidens förhållande och avverkningarna började för försäljning, var det på de flesta skogsmarkerna gammal nog och ofta alldeles för gammal skog. I regel togs då all skog, sk, kalavverkning. Följden av detta blev, att återplantering eller sådd var nödvändigt. De första åren var det ej många, som gjorde detta, man väntade för att se hur självplanteringen skulle arta sig. I regel blev det också bra beten på dessa kalavverkningar. Vad som egentligen menas med kalmarker, vet jag ej om jag rätt förstår. Några egentliga kalmarker förutom hyggana, där skogen avverkats och ej återsåts, och där självplantering ej fortplantat sig, vet jag ej om det varit här på orten. På dessa marker växte enebuskar och dyligt.

Sådana marker började att planteras samtidigt, som hyggerna. Nu planteras det alltid, någon självsådd är det ingen, som litar till. Vad jag har kunnat forska i frågan om den första skogsodlingen här i orten har jag redan besvarat. I början var väl inställningen till skogsodlingen, liksom så mycket annat nytt på den tiden ganska negativ och avvaktande. Skogsvårdsstyrelsen hade de första åren det ganska arbetssamt. De bedrev på mångahanda sätt sin agitation, genom föredrag och upplysningar på olika sätt. Den negativa inställningen var mycket beroende på att man var rädd för att få försämrat sitt skogsbete, detta var en gård mycket beroende av denna tid. Trots den tidens billiga arbetskraft, blev det och så en kostnadsfråga. Även här ingrep skogsvårdsstyrelsen med att de första åren tillhandahålla plantor och frö fritt för den som skulle återplantera. Detta fortsatte skogsvårdsstyrelsen med i många år, sedan minskades detta till vissa procent av plant och frökostnaden. 75-50 % o, s, v, till 1923, efter denna tid fick skogsägaren själv betala all kostnad. Jag glömde att fråga Ahlin om markägarna också fick betala en s, k, plantör, en sakkunnig person som skogsvårdsstyrelsen utsett till att leda plantering och sådd.

Jag vill dock själv minnas att det varså, att skogsvårdsstyrelsen betalade plantören, och de som skulle ha planteringarna utförde fick ge honom mat och logi. Som jag förut nämnde var det nog många såväl fördelar, som nackdelar, som ventilerades de första åren som skogsodlingen började. Mången tyckte att det varit bra, som det varit, att självsådden gick lika bra, som den hade gjort i alla tider. Skogsvårdsstyrelsen hade en motsatt syn på saken och upplyste om, att när avverkningar börjar att bli mera allmänna kan ej självsådden räcka till, då tar skogsbeståndet ganska snart slut. Numera och sedan många år tillbaka har inställningen till skogsodlingen enbart varit positiv.

Någon nämnvärd skillnad i odlingen nu och förr är det väl i stort sett ej. Vid Odling med plantor är skillnaden den, att man förr hackade upp hålen för plantorna med en s, k, skogshacka-planteringshacka. Med denna hacka fick man röja undan befintligt ris, hacka bort det översta lagret-om detta bestod av trälmossa eller dylikt-var det mjuk jord behövdes det ej. När man hackat upp ett lagom djupt hål sattes plantan ned och trycktes jorden till. Vid sådd av frö användes en likadan hacka, men då behövdes ej att

hacka ett så djupt hål. Man hackade då uppepå så att det blev en lucker jordmassa, fröet såddes på detta och luckrades ned, och sedan trampades till. Hur man gick tillväga vid planteringen av större plantor, vilket dock torde varit ganska sällsynt här på orten, har jag upptecknat om den första planteringen på Mölneby. Numera tillgår odlingen av plantor så, at man istället för en hacka har en borr. Denna borr, för detta ändamål, är en mycket enkel sak. Den är nedtill försedd med ett skålformigt, spetsigt järn. Från detta går en stång av järn, som är fäst i ett hantag av trä, det är alltså handtaget, som man håller i när man vrider borret. Man trycker på borret samtidigt, som man vrider det. Jorden fastnar i regel i det skålformiga borret, man sätter ned plantan i hålet, återför jorden och trycker till den med borret. Detta med att borra är mycket lättare och går mycket fortare, än med hacka. Men även i dag får man ibland ta fram den gamla hackan. Här på orten har man nu de senare åren planterat på många av de nedlagda skogstorpen. I regel är marken här gräsvuxen, om man då blott borrar hål, tar gräset överhand, och plantan har svårt för att gro och leva, den får förlite av sol och luft. Med en hacka

kan man flå undan grästvälen och hacka upp jorden. Plantan får då helt andra förutsättningar för att ganska fort växa upp. Vid plantering av skogstorp, finns också de, som praktiserat med att plöja upp fåror, och sedan satt planterna i dessa, då kan man använda sig av borrh. Frösådd torde ej mera förekomma här på orten men om det gör det, har jag ej hört omtalas några andra verktyg, än vad jag förutnämnt.

Till arbetet användes såväl äldre, som yngre arbetskraft. Till att hacka måste vara en fullgod och van grovarbetare, detta var ett mycket strängt arbete, helst om det var hård eller med träl-mossa bevuxen mark. Till att sätta plantor och även till att så frö, användes ofta kvinnlig arbetskraft och barn i åldern 12-15 år. I min ungdom har jag själv varit med ganska mycket om detta arbete, både med att sätta plantor och så frö och hacka.

I början av skogsodlingarna, när skogsvårdsstyrelsen tillhandahöll plantör, meddelades detta markägarna vilken dag, som han skulle komma eller åtminstone på ett ungefär vilken dag, som han kom. Markägaren var då skyldig till att skaffa behövlig arbetskraft allt efter hur mycket han skulle ha planterat eller hur många dagar, som planteringen var beräknad till.

Ofta gjordes utbyte grannarna emellan med detta arbete, helst om det var så, att några närboende markägare skulle ha planterat samma vår. Markägaren fick dock leja ganska många till detta arbete plantören fick ej uppehållas mer än en viss tid. Plantörens arbete var att tillse att arbetet utfördes ordentligt. Se till att det hackades djupt nog, att planterna sattes och tilltrycktes ordentligt, att det blev med bestämda mellanrum emellan dem o, s, v, Markägaren och hans eventuella familjemedlemmar var med, och något till åren komna arbetare för övrigt, var plantörens uppgift ganska lätt. Däremot om det var mycket ungdom, var det lätt till att planteringen blev utförd slarvigt och dåligt. I början var det ej alla markägare, som lade sig så stor vinnig om arbetet. en del tyckte nog att det var en påtvingad kostnad och var ej så noga med utförandet, blott att det blev slutfört och verkställt. Många av de mindre skogsmarksägarna utför numera detta arbete själva. De större markägarna använder sitt eget folk eller lejd arbetskraft. I regel har de som nu utför arbetet ackord. En viss summa för 1000 satta plantor 70-80-90-100 kr, beroende av markens beskaffenhet. Förr planterades endast om våren, numera även på hösten.

Åverkningsvanor.

De enskilda mindre skogsägarna torde blott i undantagsfall ha anlitat sakkunnig hjälp, innan skogsvårdsstyrelsen började sin allmänna verksamhet. I huvudsak var det skogsvårdsstyrelsen, som tog initiativet. Många av markägarna-skogsägarna förstod också snart att om de skulle sälja skog på rot till en köpare, var det nödvändigt för dem att veta hur mycket skog det var och samtidigt värdet av detsamma. Mera allmänt med att anlita sakkunnig hjälp torde här på orten börjat under och efter första världskriget. Varför man anlidade stämplingshjälp, var som jag förut angivet för att veta värdet av den skogs massa, som man sålde, och också för att få skogen rätt gallrad och skött. Nuförtiden anlitas ~~XX~~ stämplingshjälp allmänt, både vid avsaluhuggning och husbehovshuggning. Vid avsaluhuggning, om skogen skall säljas som rotpost är det helt nödvändigt att den är stämplad ut av en sakkunnig. Då klavas varje träd vid brösthöjd och tumtalet skrives upp, vissa stickprov tages tages också på skogens längd, och efter detta tages ut en medellängd av träden, därefter beräknas den utstämplad skogen i fastmeter. Om skogsägaren själv har tänkt att avverka

skogen och sälja den huggen och utkörd, är det ej nödvändigt med beräkningen av mängden på rot. Då mätes vid försäljningen, varje sortiment för sig. Även vid husbehovshuggning, om det gäller någon nämnvärd mängd, anlitas sakkunnig hjälp. Här på orten är det för de markägare, som ej har egen skogvaktare, och numera är det knappast någon, skogsvårdsstyrelsens distriktsskogvaktare. Det torde ej vara i många fall, som skogsägaren stämplar själv. Husbehovsved och dyligt kan han väl själv taga ut. Sådant tages ur bestånd, som ej behövs någon sakkunnig hjälp till. I regel är detta en upprensning utmed åkrar, gallring av lövskog m, m. Första gallringen av en plantering, röjning, som det också kallas brukar markägarna att utföra själva. Det finns många markägare, som numera sköter sin skog omsorgsfullt. Den omtalade röjningen utföres så fort det går att göra det, till fortare växer de kvar lämnade plantorna. Men redan vid första gallringen efter röjningen, anlitas distriktskogvaktaren. Förr förekom det mycket att man sålde en skogspark utan föregående mätning och stämpling, då stämplade man eller på annat sätt utmärkteträden runt den skog, som avsedd att sälja. Numera torde det ej förekomma att skog säljes

utan föregående stämpling och mätning. Att spara skog till den blivit övermogen och långt eftersedan, får väl till alla delar be-
traktas som oriktigt. De år som går sedan skogen är fullväxt, är
förlorade för tillväxten. Kort sagt får det betraktas, som oeko-
nomiskt till alla delar. I uppfattningen om detta har det skett
stora förändringar under tiden lopp. Numera ser man sällan här
på orten för gammal, övermogen och misskött skog. Undantag finns
dock för nästan allting, även för detta. Vid mitt besök hos skog-
vaktare Ahlin, påpekade jag att jag i grannsocken här sett en så-
dan skog, som jag själv ansåg för att vara för gammal och övermo-
gen. Han berättade då att han själv varit och för skogsvårdsstyr-
elsen gjort förfrågan om köp av såväl marken, ²⁰⁰⁰ skogen. Ägaren var
dock ej villig att sälja den. Han är gammal och troligen ekono-
miskt oberoende. Utstämplingsarbetet tillgår olika om det skall
vara en kalavverkning eller en gallring. Själva mätningen och be-
dömningen av trädens längd är samma arbetsprocedur. Skillnaden
är den att vid gallring måste varje träd bläckas och stämplas.
När trädets tumtal mätes vid brösthöjd, ropar mätaren till skri-
varen, trädets tumtal. Skrivaren har en på förhand uppgjord lista

över tumtal i kolumner var för sig. När ett vist område är färdigstäplat, räknas på listan alla tumtal var för sig och antalet av varje, och därefter beräknas mängden i fast mått. Mätaren har en s, k, stmäplingsyxa, den ena ändan av den är en liten skarp yxa, den andra en bokstavsstämpel. Med den vassa delen hugges barken undan och stämpelen slås dit. Vid brösthöjd är det väl ej nödvändigt att slå dit stämpelen, men däremot i trädets rot. Vid gallring stämplas nämligen trädet också i roten. På detta sätt kan skogsägaren - om han säljer på rot - kontrollera att köparen ej kan ta flera träd, än vad som är stämplat. Vid kalavverkning mätes också varje träd på angivet sätt. Märkningen vid brösthöjd görs i regel med yxan, mätaren måste se vilket träd som han har tagit. Trädet kan då också märkas med färg, sådan har man då i en påse med ett hantag. Det verktyg, som trädet mätes med kallas för mätklave. De enskilda skogsägarna är numera i regel själva med vid utstämplingen. Det bör dock vara minst två, som klavar, är skogsägaren ensam får han leja någon till hjälp. Allmänna skogar här på orten skötes i regel av skogssällskapet. De har såväl skogvaktare, som skogsarbetare, som sköter om även stämplingen.

Förr skedde avverkningen i form av, såväl gallring, som blädning och total avverkning (kalavverkning). Under tidens lopp har det skett förändring härutinnan. Sedan rätt många år tillbaka, har ej någon blädning förekommit här på orten, i varje fall ej något nämnvärt. Kalavverkningen var i ännu större utsträckning vanlig förr än nu. Detta är också ganska naturligt. När avverkningarna började här på orten, fanns det stora markområden, som ej var rödda. De gårdar, som hade stora skogsmarker, var en del av dessa ganska långt bort från gården. Ved och husbehovsvirket tog man närmast möjligt, även svedjehyggena ville man ej ha för långt borta, följden blev att den längst bort från gården varande marken och skogen fick stå örörd. När försäljning av skog började, blev det på alla sådana platser total avverkning. I början var det också ont om sakkunnigt folk för gallring. Gallring förekommer mera nu än förr. Kalavverkning förekommer nu också i ganska stor utsträckning. När ett skogsparti blivit gallrat ett par gånger och skogen växt upp till mognad, sker alltid kalavverkning, då finnes inget att gallra. Numera torde det vara ett fåtal, som själva gallrar sin skog, om så är så är det en sakkunnig, som har

givet dem instruktioner

Även i äldre tid, före skogsvårdsstyrelsens påbörjade propaganda för bättre skogsvård, var det blott ett fåtal, som vårdade sin skog. Undantag fanns dock, även i detta fall. Ellebäckstorp, en stor gård här i socknen, som då hade en 1400 tunnland skog, gallrades och sköttes omsorgsfullt av sin ägare. Om det var något fel med hans skötsel av skogen, var det i så fall att han var alldeles för pedantisk, och en del av skogen blev väl för gammal och övermogen innan han sålde den. Han gick själv i skogen och rensade och kvistade låga grenar på träden, högg ned ej önskvärd vegetation. Vid hans bortgång fanns på denna gårds marker en massa av vacker skog. Riktlinjerna efter vilken utgallringen av träd skedde, torde väl varit lite olika, alltså individuell. De sakkunniga går givetvis efter en viss princip. De ser på markens beskaffenhet och på skogsbeståndet vilket träslag, som växer bäst och fortast. Vid gallringen gäller att få bort undertryckta, missbildade, sjuka och förgamla träd m.m. Det finns givetvis många skogsägare, som själva är ganska sakkunniga på detta område. Förr var det nog ganska ont om dem, men nu sedan de sett hur en gallring skall se ut, har de också kunnat lära sig detsamma. Men i stort sett anlitar sig

sig alla skogsägare i dag av sakkunnig hjälp. Jag tror också att skogslagen föreskriver detsamma. Jag vet att det finns lag på att en skogsägare är tvungen till att gallra och sköta sin skog. Om han ej gör det får han avverkningsförbud på skog, som han vill sälja. Detta förekom här på två gårdar för två år sedan. När dessa skulle sälja-fick de föreläggande-att först skulle vissa områden av befintlig ungskog på deras marker vara gallrad, först när detta verkstälts, fick de sälja. Förr när avverkning och försäljning av skog började att bli allmän, och ägarna började att få lite för den, var det många som ville taga förmycket, det fanns de som rensade sina marker från skog. Sådant får ej förekomma nu. Skillnaden av den årliga avverkningen förr och nu torde vara en 50%. Det gick alltså åt mera förr än nu. Denna skillnad torde dock ej börjat förrän på 40 talet eller efter krigets slut. Annat byggnadsmaterial än träd, är en av de stora orsakerna. En ladugård här på orten byggdes i stort sett förr av trä och täcktes med spån-sedan man slutat att täcka med halm- Nu muras väggar av tegel, taket belägges med eternit, tegel eller plåt. Även vedåtgången är betydligt mindre nu än förr, många har nu

elekttriska spisar, även skogsägare. Det finns avsättning nu även för sådan skog, som blott för några år sedan, endast var säljbar till brännved. Massved av fur och lövträd i första hand då björk uppköpes nu papersfabrikerna. Om man ser mera långt tillbaka i tiden, tillverkades ju nästan allt av bruksartiklar av trä, även om detta, till många av dessa saker ej gick åt så mycket så var de dock en bidragande orsak. Omkring 1910 började massved att avverkas här i mera betydande utsträckning. Avverkningen både kan och sker, såväl årligen, som med längre mellanrum. Massaved blir för många skogsägare ett nästan för varje år återkommande sortiment. När en skog gallras för första gången efter röjningen, är den i regel så grov att det blir massved av den. Det är nog närmast rätt om man säger, att man mera allmänt de senare åren övergått till en mera regelbunden återkommande försäljning. Förr var det nog mera än i dag, när man var i behov av pennigar. Anledningen till att man mera ~~XX~~ nu än förr, övergått till en mera regelbunden försäljning, är i första hand den bättre skötseln av skogen, som i sig sjävt ger anledning till en jämnare försäljning. Detta kan ändå variera ganska mycket år från år. När en skogsägare

säljer t,e,x,en rotpost,då är det i regel gammal och grov. och sålunda värdefull skog. Det belopp han får för denna försäljning blir en mera ~~mer~~ ren inkomst,än den som han kan få ut av det mindre och sämre gallringsvirket.

Förr och ända till efter senaste krigstiden-ja ända till 50 talets början,var hugningen av skogen helt manuell. Den huvudsakliga skillnaden var,att man förr hade sämre redskap till alla delar. Detta ändrade sig undan för undan. Yxorna blev lättare och smidigare och med svängda skaft. De första skogsyxorna,ja till rätt senare tid,var tunga och klumpiga. Samma var förhållandet med sågbladen. De äldre var tjockare,sämre ställning på själva sågtänderna och sämre skärpa. Sågar var av två typer. Ett så kallat fällsåg och ett avskäresåg. Fällsåget var en bred,svängd klinga,bredare på mitten och smalare åt ändarna,och i dessa försedd med handtag,ungefär 25 c,m,långa pinnar av trä. Dessa sågar fanns av olika längder. Avskäresåget var ett s,k,bågsåg. Längre tillbaka i tiden var dessa bågar av trä,senare av järn. Fällsåget var,som namnet anger,avsett till att fälla träden med,men fick också ofta användas till att skära av stammarna med.

Var stammen grövre än att avskäresåget gick igenom stammen fick man ta fällsåget, även till detta. Avskäresåget var i första hand avsett till att skära av stammarna med, men gick också att använda för fällning av klenare stammar. Huggningen tillgår så, är det mycket ris på trädstammen nära marken, hugges dessa kvistar bort för att få arbetsrum. Sedan hugges en "fällskul" det kallas så på ortsspråket. Den hugges på den sidan av trädet, däråt trädet skall falla. Detta är nödvändigt för att trädet, när det faller ej skall, som ortsspråket också kallar det, fläka sig. Stammen bryter sig, om man ej gör denna underhuggning. Sedan skall stammen huggas fri från kvistar, sågas av i önskvärda längder, sedan får man vända på stockarna, för att kunna kvista den sida, som legat utmed marken. Det fanns också en huggning, som förekom mycket här före 1930 talet, skrada timmer till bjälkar. "Skräa" kallades detta på ortsspråket. För fällning och avskäring användes samma verktyg, som nämnts. Till skrädnigen användes särskilt här för avsedda yxor. Dessa stammar, som skulle bli till bjälkar av olika längd och tumtal, kördes till en någorlunda rymlig och slät plats där själva skrädarbetet utfördes. Stammarna lades där på en

pallning, stammen mättes ut hur stor bjälke i tumtal, som gick att få ut. Sedan fästes ett snöre i stammens båda ändar och sträcktes ganska hårt. Snöret lyftes upp på mitten av stammen och släptes hastigt ned. Snöret var färgat, man hade en påse med färg i, som man fick dra snöret uti eller ta i handen och gnogga in snöret med. Den färgrand, som blev efter snöret, hade man sedan att följa när huggningen började. Först skulle det huggas med en filtyxa på ortsspråket kallad "kosa" "kosyx". Denna yxa var väldigt stor och tung. Om det var stora stammar, som skulle huggas var detta ett väldigt hårt jobb. När kosningen var gjord på en sida, fortsattes ~~fortsattes~~ med finskrädningen. Till detta användes en särskild yxa "bilan". Denna yxa är ganska lång och svängd och liksom skaftet är svängt. Det är denna yxa, som gjorde det fina arbetet, så att bjälken blev slät och fin. Sedan var det till att fortsätta på de andra sidorna till bjälken var färdig. Till att hålla stammen fast medan det huggdes användes härför hållare av järn, som slogs fast ett var i bjälkens ändar. Allt skogsarbete med huggning och körning har varit och är trots nutidens tekniska hjälpmedel med motorsågar ett hårt arbete. Skrädning av

bjälkar ansågs dock för att vara det hårdaste av allt. Men detta till trots var det många, som utförde detta arbete. Det har talats mycket om här på orten om skickliga bjälkhuggare "skräare". Det krävde en viss konst, och alla blev ej lika skickliga att få bjälkarna släta, jämnhuggna och fina. En barkspade till att barka de stammar, som massved t, e, x, "skalespae" kallades detta verktyg på ortsspråket. Självt har jag varit med om allt skogsarbete, såväl körning, som huggning, dock en huggning av bjälkar. Det var under 20 talet, som jag sysslade med skogsarbete. Huggning av bjälkar förekom också då, men ej så mycket, som förut.

Arbetskraft:

Till största delen har det varit ortens folk, som utfört såväl huggning, som körning. Under 1900 talets början och fram emot första världskrigets början, var det rätt många smålänningar för huggning. Det var i huvudsak bjälkhuggare. Min far också berättat om att det en vinter var värmlänningar här och körde skog för dåvarande Mölneby A-B. Detta Mölneby A-B. sålde i slutet av 1913 eller början av 1914 alla sina gårdar, såväl här på orten, som på andra orter. Disponenten för bolaget köpte tillbaka stamgården

Mölneby och ~~här~~ näraliggande utgård. Till Mölneby undantogs ett skogsområde, som ej fick avverkas någonting. Köparna av alla dessa gårdar sålde sedan all skog intill 7-8 tum vid brösthöjd. Gransko-
gen köptes av dåvarande Rydö A-B furuskogen av Bark & Warbourg Göteborg. Avverkningsrätten för dessa skogar var 5 år, från 1914 till 1919. Marken var ej med i detta köp. Marken och den kvarvarande skogen tillhörde liksom förut, respektiva gårdar. Gårdarna med tillhörande skogsmark såldes sedan, i huvudsak var det förutvarande arendatorer som köpte. Dessa fem år torde vare de, som den mästa skogen har avverkats här på platsen. Då var det ganska mycket främmande arbetskraft här, såväl huggare, som körare. Rydö A-B hade mycket med såväl egna hästar och körare till dem, som huggare, som ej var härifrån orten. Dessa år var en ganska besvärlig tid för dessa arbetare. Jag vill minnas att de hade det ännu besvärligare med det första världskrigets dåliga fördelning av tillgängligt livsmedel, än vad den mera bofasta befolkningen hade. För en del av dem, som hade haft turen att få hyra sig in på bondgårdar och där hade såväl mat, som logi, var efter tidens förhållande bra. Sämre var det för dem, som till alla delar

skulle sköta sig själva. Som skogsarbetare hade de tillägskort "påbrödskort" men det var ändå otillräckligt, och de hade det ganska besvärligt med sin matfråga. I en viss mån satte dessa arbetare från andra orter, sin prägel på bygden. Så många, som rallarna var i en bygd, när en järnväg drogs fram, var det ej, och minnena och berättelserna om dessa skogsarbetare är väl ej heller så många, som det ofta var om rallarna. Men det fanns dock många typer, som i mångt och mycket skilde sig från från den tidens mera bofasta befolkning. 1914 var orten här ganska orörd, vad som beträffar äldre seder och bruk. Att närmare ingå på, eller skildra dessa arbetares liv i helg och söcken, är väl ej avsett med dessa uppteckningar.

Skogsbete.

Något skogsbete förekommer numera ej. Jag tror att att denna fråga kan besvaras med ett stort nej. Med detta menar jag alltså vad som avsågs för skogsbete i äldre tider. När det gamla och egentliga skogsbetet började att överges, var det många, som ej hade tillräckligt med betesmarker i hagar och inägor. De odlade då

närliggande och lämplig skogsmark. Befintlig skog höggs ned, ris och avskräde brändes. Någon direkt odling, som borttagande av stubbar gjordes ej. När man röjt och bränt, kördes med en för detta ändamål, särskilt avsedd harv för att luckra upp jorden. Man gödslade också med såväl naturlig, som kostgödsel. Förutom att stubbar och stenar fick vara kvar, var det alltså en full kultivering av jorden. Dessa betesvallar var alltså en sorts efterträdare till skogsbetet (förbättrat sådant). Dessa områden var helt inhägnade. Sedan stubbarna ruttnat är det också många som plöjt upp dessa betesvallar och besått dem säd, och sedan på nytt sår igen dem ^{här} bete. Detta göres för att få dessa betesvallar ännu bättre. Alla kulturer blir med åren sämre, så även en betesvall. Skogsbetet, som mycket annat från äldre tid, övergavs ej på en gång av alla. Många av de mindre skogsgårdarna och torparna var de som här på orten hade skogsbetet kvar längst. De större gårdarna hade väl också i en viss mån kvar skogsbetet ganska längden men då endast för ungdjur. Under 1930 talet avvecklades skogsbetet undan för undan. Varför man övergav skogsbetet, är nog orsakerna ganska många. När de mindre och medelstora jordbrukarna

som också var skogsägare, började att övergå till en mera rationell mjölkproduktion, när andelsmejerier bildades, och mjölken levererades dit och då liksom nu, betalades efter fetthalt, blev skogsbetet för mjölkkor för dåligt givande. Sedan den mera rationella skogsskötseln börjat ansågs ej kreatursbetet för nyttigt för de späda plantorna. Skogsvårdsstyrelsen bedrev en viss upplysningsproganda om detta. Hur vida det var så farligt för plantorna med betande djur, är jag ej kompetent till att yttra mig om, min tro är dock den, att det ej var så farligt, som en del ville framhålla. Torparna som enligt sina kontrakt, hade rättighet till skogsbete, blev förbjudna att ha sina kor på skogen. Skogsbetet var också för många ganska tidsödande. De som hade betesmarker långt från gården, och ofta om kvällarna fick gå att hämta djuren kunde ibland taga timmar i anspråk. Många andra bidragande orsaker kunde väl framhållas. Men om man uttrycker det så, att det var den nyare tidens ankomst på jordbruks och kreaturskötselns område, när man började att sälja och köpa mera, när skogen fick ett bättre värde och skogsskötseln började, när de äldre vanorna av skilda slag från äldre tider M mera allmänt brötos, då övergav man också skogsbetet.

Organisationer.

Vad som här på orten menas med skogs dagar, har det ej varit anordnade några förrän omkring 40 talet. På dessa skogs dagar brukar man att samlas på en gård och även gå och se på en skog, en gallrings tillväxt m, m. Nu omfattar skogs dagarna också demonstration av alla nya verktyg och maskiner. Föredrag och upplysningar i andra former, som ordnats av skogsvårdsstyrelsen, har jag haft svårt att få någon upplysning om, någon mera bestämd tid för. För de enskilda skogsägarna var det skogsvårdsstyrelsen, som tog initiativet. Jag får tillägga att det var de medelstora och små skogsägarna. De stora enskilda skogsägarna och bolagen hade egna skogstjänstemän. Länsskogvaktarens kontroll över skogarna började att märkas ganska snabbt, vad en bättre gallring av planteringarna betydde märktes efter omkring en 10 år. Något direkt tvång, har ej hört att skogsvårdsstyrelsen har tillgripet här. Men det har hänt att de har stoppat en tilltänkt stämpling och försäljning. Detta har varit i sådana fall när skogsvårdsstyrelsen ansett, att skogsägaren villat ta för mycket av skogen, sett emot återväxten, och att skogen varit för ung att avverka, att det var en god förräntning, att den fick växa några år till.

Helt utan tvister emellan skogsägaren och skogsvårdsstyrelsen har väl ett sådant tillfälle ej varit. I regel har det varit om skogsägaren varit i behov av mera pengar. Men något tillgripet tvång mot någon skogsägare i detta fall tror jag ej har förekommit här på orten. Man har i regel kompromissat och kommit till en för båda parter godtagbar lösning.

Skogsägarnas anslutning till skogsägareföreningen skedde här år 1934. Detta var till Älvsborgs läns skogsägareförening. Då hade Hallands läns skogsägareförening varit verksamma här i två år. Då var många av ortens skogsägare anslutna till hallandsföreningen. Berättaren Artur Johansson omtalar att han var Älvsborgs läns skogsägareförenings första ombud på platsen här, han är deras ombud fortfarande här. Av pastoratets fyra socknar är sedan 1934 Ö.Frölunda och Håcksvik anslutna till Älvsborgs, Kalv och Mårdaklev till Hallands läns skogsägareförening. Någon direkt hjälp till skogsodling och stämpling har ej lämnats av skogsägareföreningen, denna detalj har skogsvårdsstyrelsen skött om. Det är försäljningen av de olika skogsprodukterna från föreningsmedlemmarna, som föreningen sköter om. Numera sker också inköp

ACC. N:R M. 15996: 29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
29

av skogsavverkningsmaskiner, transportmaskiner m, m, av skogsägareföreningen. Föreningen avverkar också skog åt de medlemmar, som så önskar. Detta blir i regel om det är en t, e, x, en gammal skogsägare, som skall sälja en rotpost och ej kommit överens med köparen om priset. Om han då beslutar sig för att sälja skogen avverkad och utkörd, åtager sig föreningen detta till ortens pris.